

כמה מצוות? עם מחלוקתם של רמב"ם ותוספות

(1) נוסח ההגדה

הא לחמא עניא דאכלו אבהתנא בארעא דמצרים

(2) שמות י"ב:

ואכלו את־הבצק בלילה הזה צלי־אש ומצות על־מרדים יאכלהו:

(3) שמות י"ב, לט

ויאפו את־הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי־גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם־צדה לא־עשו להם:

(4) שמות י"ב:

ועברתי בארץ־מצרים בלילה הזה והפיתי כל־בכור בארץ מצרים מאדם ועד־בהמה ובכל־אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה':

(5) שמות י"ב:

וככה תאכלו אותו מתניכם חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידיכם ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה':

(6) דברים ט"ז:

שמור את־חדש האביב ועשית פסח לה' אלהיך פי בחדש האביב הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה:

(7) דברים ט"ז:

לא־תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל־עליו מצות לחם עני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים...

(8) דברים ט"ז:

פי אס־אל־המקום אשר־יבחר ה' אלהיך לשכון שמו שם תזבח את־הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים:

(9) מכלתא דרשב"י שמות י"ב:ח'

בלילה הזה - אמר ר' אלעזר בן עזריה נאמר כאן בלילה הזה ונאמר למטה ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה

מה לילה הזה הנאמר למטה עד חצות אף לילה הזה הנאמר כאן עד חצות:

אמר לו ר' עקיבה מה אני צריך והלא כבר נאמר ואכלתם אותו בחפזון בשעת חפזון

מה ת"ל בלילה הזה בלילה הוא נאכל ואין נאכל כקדשים ביום.

(10) תוספות מגילה כ"א.

לאותוי אכילת פסחים ודלא כרבי אלעזר ב"ע - מ"מ נראה דהלכה כר' אלעזר דהא איכא סתמא בערבי פסחים דקאי כוותיה דתנן הפסח אחר חצות מטמא את הידים וכן משנה באיזהו מקומן וסתמא בסוף פ"ק דברכות גבי מעשה ובאו בניו של רבן גמליאל מבית המשתה וכו' אמר להם כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר ואילו אכילת פסחים לא קתני ומוקי לה כראב"ע דאמר עד חצות וא"כ צריך למהר לאכול מצה בלילי פסחים קודם חצות ואפילו מצה של אפיקומן שהרי חיוב מצה בזמן הזה הוה דאורייתא אבל בהלל של אחר אפיקומן אין להחמיר כל כך שהרי מדרבנן הוא.

(11) רמב"ם קרבן פסח ח:טז

כבר בארנו בכמה מקומות שאין הפסח נאכל אלא עד חצות כדי להרחיק מן העברה ודין תורה שיאכל כל הלילה עד שיעלה עמוד השחר. וכבר בארנו בהלכות חמץ ומצה שהוא טעון הלל בשעת אכילתו ושאינו בגי חבורה חוזרין ואוכלין אחר שנרדמו בשנה אפלו בתחלת הלילה:

(12) פסחים קטו ע"ב - קטו ע"א

...לחם עני עני כתיב מה עני שדרכו בפרוסה אף כאן בפרוסה

(13) תוספות מסכת פסחים דף קטו עמוד א

מה דרכו של עני בפרוסה - נראה דגם המוציא צריך לברך על הפרוסה וכן משמע בפ' כיצד מברכין דקאמר הכל מודים לענין פסח שמניח פרוסה בתוך השלימות ובוצע פי' אפילו למ"ד מברך על השלימה ופוטר את הפתיתין מודה לענין פסח דאינו מברך על השלימה אלא על הפרוסה משום מה דרכו של עני כו' ומניחה בתוך השלימה כדי שיהא נראה שבצע על השלימה ומשמע דלענין המוציא קמייירי וקאמר בתר הכי א"ר חייא בר אבא בשבת חייב לבצוע על שני ככרות שנאמר לקטו לחם משנה ועיקר מילתיה דר' חייא בר אבא בפרק כל כתבי אלא להכי מיייתי התם אחר פסח לומר שצריך שם מצה שלישיית משום לחם משנה וחייב לבצוע על שתי ככרות בין בשבת בין בי"ט דאי לאו הכי למה הביא שם מילתיה דר' חייא וכן פסק רב אלפס דצריך לבצוע על שתי ככרות ביום טוב והטעם לפי שהיה לחם משנה יורד בערבי ימים טובים וקשה שאנו מתפללים באתה קדשת וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים ואמר (במכילתא פרש' בשלח) במן ברכו במן קדשו משמע בי"ט היה מן יורד וכן היה נוהג ה"ר מנחם מיוני וה"ר יום טוב שהיו מברכין הכל על הפרוסה אך ר"י היה מברך המוציא על השלימה והדר על אכילת מצה על הפרוסה ובוצע משתיהן יחד וכן עמא דבר ולכך עושין על השלישיית כריכה כדי לקיים מצוה בשלשתן.

(14) רמב"ם חמע ומצה ח:

ואחר כך מברך על נטילת ידים' ונוטל ידיו שניה, שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה, ולוקח שני רקיקין, חולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם, ומברך 'המוציא לחם מן הארץ'. ומפני מה אינו מברך על שתי ככרות כשאר ימים טובים? משום שנאמר: לחם עני מה דרכו של עני בפרוסה, אף כאן בפרוסה.

(15) משנה כתב יד קאופמן ברכות א:א

מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמ' ר' אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שני: למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, כל ימי חייך, "ימי חייך" הימים, "כל ימי חייך" הלילות. וחקמים אומרים:

"ימי חייך" העולם הזה, "כל ימי חייך" להביא את ימות המשיח.

(16) רמב"ם נוסח ההגדה

מעשה ברבי אליעזר ורבי הושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבה ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהן ואמרו להן 'רבותינו, הגיע זמן קרית שמע שלשחריית'. אמר להם רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר: למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. "ימי חייך" - הימים; "כל ימי חייך" - הלילות. וחקמים אומרים: "ימי חייך" - העולם הזה; "כל ימי חייך" - להביא את ימות המשיח.

(17) ברכות ט ע"א

אמר רבי אבא: הכל מודים, כשנגאלו ישראל ממצרים, לא נגאלו אלא בערב, שנאמר: הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה, וכשיצאו, לא יצאו אלא ביום, שנאמר: ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה על מה נחלקו? על שעת חפזון, רבי אלעזר בן עזריה סבר: מאי חפזון? חפזון דמצרים. ורבי עקיבא סבר: מאי חפזון? חפזון דישראל. תנא נמי הכי: הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה, וכי בלילה יצאו? והלא לא יצאו אלא ביום, שנאמר: ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה? אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב.